

ЗВІТ

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ дослідження застосування інструментів для гендерно чутливого та інклюзивного відновлення громад України

Звіт підготовлено Аналітичним центром ГО «Бюро гендерних стратегій і бюджетування» в рамках проєкту «Побудова гендерно інклюзивного відновлення разом з жіночим рухом України» (GEN-Відновлення), який реалізується за підтримки уряду Норвегії, наданої через Міністерство Закордонних Справ Норвегії (МЗС Норвегії), впроваджується Українським Жіночим Фондом у консорціумі з FOKUS (Норвегія) та ГО «Ла Страда – Україна».

Методологія дослідження

Дослідження охопило аналіз рівня забезпечення гендерної рівності при плануванні процесів відновлення та розвитку громад, впровадженні нових публічних послуг, використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування та проведення моніторингу й оцінки досягнутих результатів для мешканців і мешканок громад.

Основні завдання дослідження

1. Оцінити стан застосування гендерного підходу у процесах стратегічного та програмного планування, фінансування процесів відновлення та розвитку територіальних громад.
2. Виявити ключові виклики при застосуванні гендерно чутливого підходу ОМС, включаючи кадрову спроможність, доступ до даних, ресурсів тощо.
3. Проаналізувати наявні інструменти та практики гендерно чутливого та інклюзивного відновлення і визначити можливості їх масштабування.
4. Розробити практичні рекомендації для посилення громад щодо застосування інструментів для гендерно чутливого та інклюзивного відновлення.

Інструментарій дослідження. Онлайн-опитування представників/-ць органів місцевого самоврядування (69 анкет громад з 16 областей України.); глибинні інтерв'ю з експертами/-ками, спрямовані на уточнення результатів, виявлення причин бар'єрів та формування практичних рекомендацій (5 осіб); 2 фокус-групові обговорення щодо досвіду громад у застосуванні гендерного підходу в управлінському процесі та виявлення спільних тенденцій і проблем; кабінетне дослідження, що включає аналіз нормативно-правової бази, стандартів надання послуг, стратегічних документів.

Дослідження проведено протягом січня-березня 2026 р.

Обмеження дослідження: дослідження не передбачало статистично репрезентативної вибірки для всіх територіальних громад України, що обмежує можливість узагальнення результатів на національному рівні, попри широке географічне охоплення; онлайн-опитування передбачало самозаповнення анкет респондентами/-ками, що може зумовлювати похибки, пов'язані з різним рівнем обізнаності щодо гендерного підходу; емпіричні дані переважно відображають позиції представників/-ць структурних підрозділів ОМС, що може не повністю відображати управлінські підходи керівництва громад.

Результати дослідження

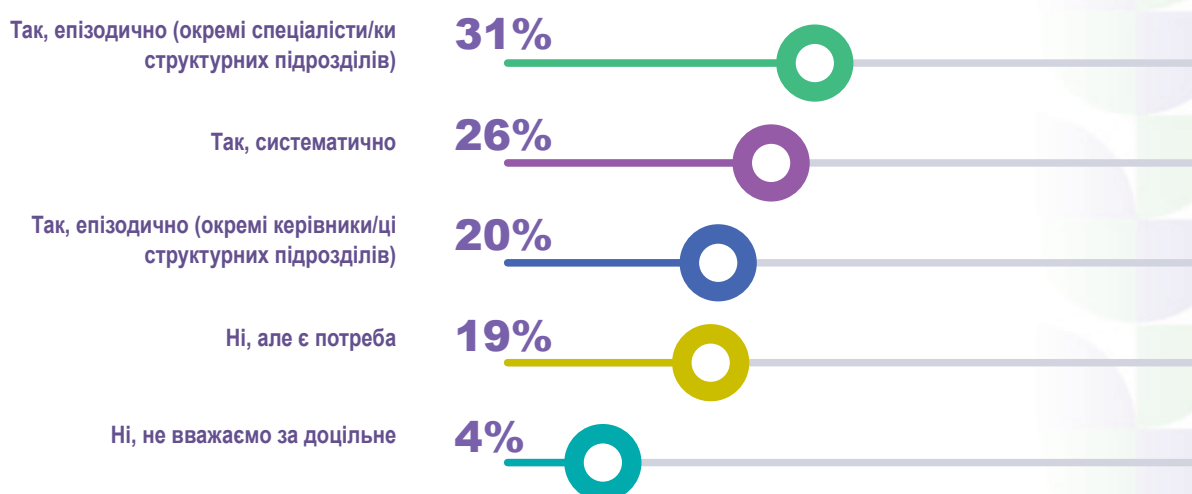
Практичне застосування гендерного підходу в процесі стратегічного та програмного планування громад

На основі результатів опитування можна стверджувати, що кожна громада має свій формат формування **інституційного механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків**.

Створення консультативно-дорадчих органів з питань сім'ї, гендерної рівності та запобігання домашньому насильству є найбільш поширеною складовою механізму (55%). Майже кожна друга громада визначила Уповноважену особу (координатора) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків (45%). Включення гендерних питань до посадових обов'язків конкретних спеціалістів створює основу для практичної реалізації політики на рівні виконавчих органів ОМС (39% громад), але без координації на рівні керівництва громади вони можуть залишатися лише виконавцями без можливості ухвалювати рішення. Вкрай низька частка громад, у яких призначено гендерних радників/-ць на громадських засадах (1%).

У той же час кожна п'ята громада (20%) визнала, що жодна із складових інституційного механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків в них поки не працює. Результати оцінки рівня знань працівників/-ць виконавчих органів місцевих рад свідчать про високий **попит на експертизу щодо застосування гендерного підходу**, проте лише кожна четверта громада (26%) проводить регулярне навчання (графік 1).

Графік 1. Чи проходили представники/ці структурних підрозділів виконавчих органів місцевих рад навчання щодо застосування гендерного підходу при розробці стратегічних, програмних і бюджетних документів?

Проте для більшості громад характерним є ризик «втрати інституційної пам'яті», оскільки вони обмежуються епізодичним навчанням (31%). Водночас наявність знань не завжди забезпечує їх використання у практиці через обмеженість кадрових і часових ресурсів. Перехід від теоретичних знань у сфері гендерної рівності до їх

практичного застосування в управлінській діяльності потребує цілеспрямованих підходів до їх закріплення в інституційних процесах. Таким чином, одним із ключових викликів залишається перехід від фрагментарних навчальних заходів до системного розвитку спроможності практичного впровадження гендерного підходу. Громади сформували запит на врахування гендерного підходу, проте не завжди можуть його застосовувати на практиці, зокрема інтегрувати гендерну складову при розробленні стратегій та відповідних галузевих програм/планів заходів, публічних інвестиційних проєктів тощо.

Переважна більшість громад за результатами опитування мають затверджені **Стратегії розвитку громади** (83%). Висока частка громад, які затвердили плани безбар'єрності (58%), свідчить про пріоритезацію цього напрямку на місцевому рівні. Лише 17% громад мають окремі програми або плани відновлення, що може свідчити про те, що громади інтегрують відповідні питання у стратегічні документи розвитку, адже відновлення України не обмежується лише відбудовою інфраструктури, а має економічну, соціальну, інституційну, екологічну складову.

Рівень володіння **інструментами гендерного підходу** серед працівників/-ць ОМС демонструє значний розрив між теоретичною обізнаністю та практичним застосуванням – лише у 6% громад ці інструменти інтегровані у повсякденні управлінські процеси (графік 2).

Графік 2. Наскільки працівники/-ці структурних підрозділів ОМС володіють інструментами гендерного підходу при розробці стратегій розвитку і /чи планів відновлення?

У 25% громад ініціатором впровадження змін виступає керівництво органів місцевого самоврядування. Це свідчить про значимість політичної волі для інтеграції гендерного підходу, оскільки за відсутності відповідної залученості керівництва, ініціативи на рівні фахівців/-чинь часто залишаються нереалізованими.

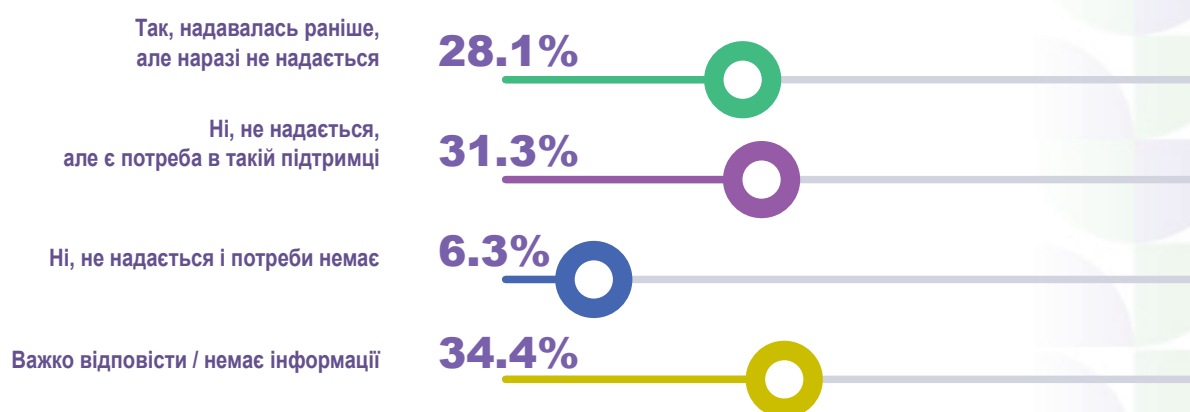
У 17,2% громад впровадження гендерного підходу здійснюється окремими фахівцями в різних сферах, що має фрагментарний характер і не забезпечує сталості результатів. Водночас майже чверть громад (23,4%) зазначають потребу у практичних інструментах таких як методології, інструкції, чек-листи та алгоритми дій тощо.

Ще 23,4% громад готові до змін, але потребують постійного консультаційного супроводу. Це вказує на те, що одноразові навчальні заходи є недостатніми, а ефективне впровадження гендерного підходу потребує системного супроводу та менторської підтримки. Водночас потенціал місцевих жіночих організацій як джерела гендерної експертизи використовується недостатньо. У 4,7% громад не

застосовують інструменти гендерного підходу при розробці стратегій розвитку і / чи планів відновлення.

Основний виклик полягає у переході до практичного застосування гендерних знань. Недостатня злагодженість інституційних механізмів призводить до того, що гендерні аспекти враховуються у програмах не системно, а фрагментарно. Зазвичай це відбувається під впливом громадських ініціатив або зовнішніх проєктів, де участь гендерних консультантів є обов'язковою (28,1% громад зазначили, що отримували **експертну підтримку** раніше, однак на момент дослідження вона була припинена) (графік 3).

Графік 3. Чи надається вашій громаді експертно-консультаційна (методична) підтримка щодо застосування гендерного підходу під час розробки стратегічних/бюджетних документів?

Результати дослідження демонструють **нерівномірність використання інструментів гендерного підходу** (графік 4). Спостерігається чіткий розрив між збором первинної інформації та її подальшою фаховою аналітичною обробкою.

Графік 4. Які гендерні інструменти використовуються у вашій громаді під час розробки стратегій розвитку і / чи планів відновлення?

Найбільш поширеними в громадах є інструменти первинного збору даних. Зокрема, оцінка потреб мешканців і мешканок застосовується у 67% громад, а 45% здійснюють збір даних з розподілом за статтю та іншими ознаками. Проте лише 26% громад здатні трансформувати цю статистику в якісний аналіз, що свідчить про обмежену спроможність до їх інтерпретації та використання у процесах прийняття рішень, дефіцит аналітичних компетенцій у представників/ць громад. Додатковим фактором є значне навантаження на громади у частині формальної звітності, що може обмежувати можливості для аналітичної роботи.

Консультації з цільовими групами, як прямий діалог із різними групами жінок і чоловіків проводиться лише у кожній четвертій громаді, що свідчить про переважання кількісних методів (опитувань) над якісними (23%).

Лише невелика частка громад (17%) застосовує аудит безпеки, як практичний інструмент, який дозволяє отримати реальні зміни.

Інтеграція гендерного підходу у бюджетний процес залишається обмеженою: лише 15% громад зазначили про його застосування.

Найменш поширеним інструментом гендерного підходу для громад є оцінка гендерного впливу (7%), що свідчить про недостатню практику прогнозування наслідків управлінських рішень для різних груп жінок і чоловіків. Водночас 15% громад не застосовують жодних гендерних інструментів у своїй діяльності.

Експертні оцінки вказують на те, що недостатнє використання інструментів гендерного підходу може обмежувати ефективність і справедливість розподілу ресурсів відновлення.

Більшість опитаних громад перебувають на етапі часткового використання **гендерно чутливих даних** (графік 5). Зокрема, майже кожна третя громада (32%) використовує узагальнені показники без розподілу за статтю та іншими ознаками, що вказує на інерційність підходів до обліку, за яких населення розглядається як однорідна група без урахування специфіки потреб різних категорій жінок і чоловіків.

Графік 5. Чи використовуються дані, розподілені за статтю (та іншими ознаками) при розробці проєктів розвитку/ відновлення громади?

Найбільша група громад (38,7%) використовує окремі дані, що відображають становище різних груп жінок та чоловіків.

Майже кожна третя громада використовує «знеособлені» показники (30,6%). Для кожної шостої громади використання гендерних даних не є внутрішньою потребою, а лише вимогою донорів (16,1%), і, така практика створює ризик «формальної

відповідності», коли дані збираються для звіту, а не для реального покращення життя мешканців.

Лише невелика частка громад максимально використовує гендерний профіль (14,%).

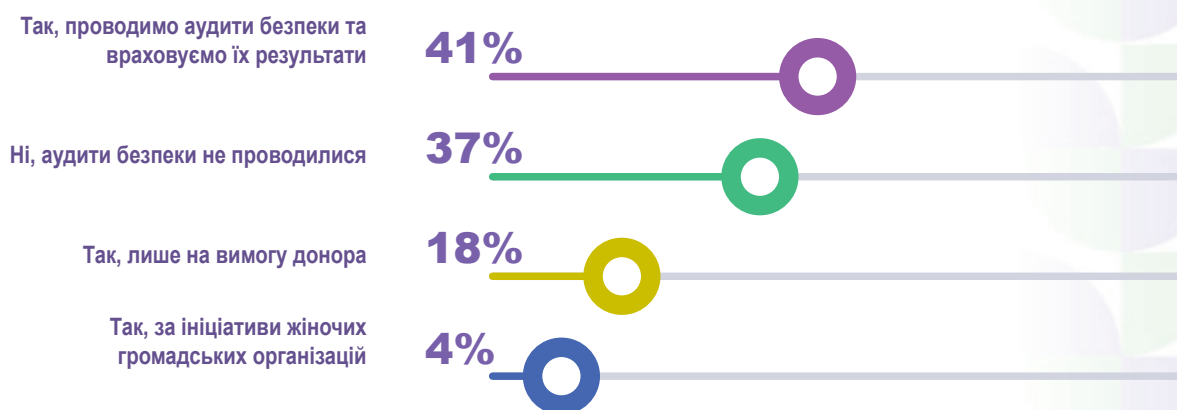
Таким чином, за результатами дослідження, громади вже вийшли з зони повного ігнорування даних, з розподілом за статтю, але ще не досягли рівня, де ці дані стають основою для розробки проєктів відновлення. Це створює загрозу «відновлення за старими лекалами», які не враховують змінену демографічну та безпекову ситуацію в громадах.

Аудити безпеки територій, укриттів, транспорту

41% опитаних громад мають досвід проведення аудитів безпеки територій та врахування їх результатів перед розробкою публічних інвестиційних проєктів (графік 6), крім цього 4% – за ініціативи жіночих організацій та 18% за ініціативи донорських структур. 37% громад не проводить аудити безпеки.

Ризиком є одноразовість проведення таких аудитів безпеки, тому важливо адвокатувати впровадження рекомендацій, напрацьованих за результатами аудитів. Для системності роботи в цьому напрямку доцільно передбачати їх проведення в програмних документах громад та виділяти відповідні кошти.

Графік 6. Чи проводили ви аудити безпеки територій, укриттів, транспорту та перед розробкою публічних інвестиційних проєктів?

Впровадження гендерного підходу в бюджетному процесі

Результати дослідження демонструють що лише кожна восьма громада має Бюджетний регламент, де гендерні аспекти закріплені на всіх стадіях бюджетного процесу (12%).

41% громад було «важко відповісти» на питання «Яким чином у вашій громаді забезпечується врахування гендерного аспекту під час формування та виконання бюджетних програм?» (графік 7). Це може свідчити про те, що для майже половини представників/-ць виконавчих органів ОМС процес врахування гендерних аспектів носить фрагментарний характер, що не завжди призводить до змін становища різних груп жінок та чоловіків.

Графік 7. Яким чином у вашій громаді забезпечується врахування гендерного аспекту під час формування та виконання бюджетних програм?

Кожна четверта громада включає гендерні аспекти до звіту про виконання бюджету. Показник звітування (26%) вдвічі перевищує показник аналізу (13%), і, це може означати, що громади частіше описують те, що вже відбулося, ніж планують зміни на основі аналізу потреб жінок і чоловіків.

Низький рівень проведення гендерного аналізу (13%) в громадах є головною перешкодою для реального впровадження гендерно орієнтованого підходу в бюджетний процес.

Про консультації з жіночими організаціями щодо пріоритетів фінансування наголосили 16% опитаних громад, проте ці дані потребують додаткового дослідження. Однією із причин низької залученості може бути відсутність таких організацій в громаді.

Високий показник «Важко відповісти» (41%) чітко вказує на те, що опитані громади потребують не просто «політичної волі», а конкретних методичних вказівок та супроводу від експертів/-ок.

Пріоритети публічних інвестицій

За результатами опитування, громади визначили наступну ієрархію пріоритетів вибору проєктів для фінансування: соціально-економічна доцільність (62%), бо громади насамперед оцінюють проєкти через призму прямої користі для населення та економічного ефекту; інклюзивність та безбар'єрність (49%), що може свідчити про те, що доступність простору стала обов'язковим стандартом, а не додатковою опцією, потім – стратегічна доцільність (45%). Екологічна сталість

(15%) та вплив на потреби різних груп жінок і чоловіків (15%) – ці два критерії визначаються як менш пріоритетні.

Система DREAM зараз є головним цифровим інструментом фінансування проєктів відновлення. Результати опитування демонструють значний фокус на питаннях безбар'єрності (64%), при цьому досить мало громад проводять гендерний аналіз потенційного проєкту відновлення (9%) та консультуються з різними зацікавленими сторонами (10%) (графік 8).

Графік 8. Яким чином ви враховуєте гендерний та інклюзивний підходи у публічних інвестиційних проєктах, що подаються до системи DREAM?

Результати опитування свідчать, що найбільш поширеною практикою при підготовці публічних інвестиційних проєктів є включення заходів з безбар'єрності – це зазначили майже 64,1% респондентів.

Водночас майже половина опитаних (46,9%) вказали на потребу у методичній допомозі щодо врахування гендерного та інклюзивного підходів.

Близько чверті респондентів (25%) зазначають, що в описі проєктів визначають вплив на жінок, чоловіків та різні соціальні групи. Водночас такі інструменти, як використання гендерно чутливих показників (18,8 %) або врахування специфічних ризиків безпеки (14,1 %), застосовуються значно рідше.

Лише 6,3 % респондентів зазначили, що включають результати гендерного аналізу або оцінки гендерного впливу до супровідної документації, що свідчить про обмежене використання системного підходу.

Водночас 15,6 % опитаних вказали, що не виділяють гендерні аспекти, оскільки розглядають проєкти як суто технічні, що демонструє наявність підходу, де гендерна складова не інтегрується у процес планування.

Отримані результати свідчать про те, що підходи до врахування гендерного та інклюзивного виміру в проєктах залишаються нерівномірними: домінує фокус на

фізичній доступності (безбар'єрність), тоді як системні інструменти: гендерний аналіз, показники, оцінка впливу, – застосовуються обмежено.

Високий запит на методичну підтримку вказує на наявність інституційного розриву між політичними вимогами та практичними навичками їх реалізації.

Фінансова архітектура відновлення: диверсифікація джерел ресурсів

Дві третини громад активно залучають міжнародну технічну допомогу для реалізації публічних інвестиційних проєктів (67%), що свідчить про високу мотивацію залучати зовнішні додаткові ресурси. Експертки зауважують, що саме зовнішні кошти стимулюють громади переходити від теорії до практики щодо впровадження гендерного підходу.

Допомога від міст-побратимів (33%), крім іншого, є важливим ресурсом у вигляді нової інформації, успішних практик, які є апробованими та сталими для досягнення бажаних результатів соціальних змін.

Для повноти виконання повноважень місцевого самоврядування, зокрема делегованих державою, важливим ресурсом є кошти державного бюджету у вигляді субвенцій, дотацій тощо (64% опитаних громад).

Крім того, 17% громад використовують інструмент міжмуніципальної співпраці як сталу практику кооперування для реалізації різних ініціатив, надання послуг. Проте це не дуже поширена практика, частіше використовуються міжбюджетні трансферти для закупівлі послуг в сусідніх громадах. Про це зазначали як експертки, так і учасники/-ці флокус-групового дослідження.

Менш поширеними є державно-приватне партнерство (10,1% опитаних громад) та кредитні ресурси (7,2% опитаних громад), що може свідчити про обмежене використання інструментів фінансової диверсифікації.

Громади використовують інструмент міжмуніципального співробітництва, зокрема об'єднують зусилля для реалізації спільних проєктів (48%). Це може свідчити про розуміння того, що масштабні проєкти потребують залучення різних зацікавлених сторін, координації, кооперації та впроваджуватися в кількох громадах одночасно (графік 9).

Графік 9. Які форми міжмуніципального співробітництва для запровадження нових (або покращення існуючих) послуг для населення?

Майже половина громад (48%) використовують можливість спільно фінансувати комунальні установи. Це зменшує навантаження на місцевий бюджет та забезпечує кращу якість послуг.

Чверть громад (25%) використовують делегування завдань із передачею ресурсів. Лише 9% громад зазначили, що використовують форму співробітництва утворення спільних комунальних підприємств/установ, ймовірно через складність процедури та різність поглядів на діяльність.

Впровадження гендерно чутливих послуг

Головною перешкодою для 64% громад у впровадженні гендерно чутливих управлінських підходів та послуг, є брак фахівців, здатних реалізувати аналітичні завдання (графік 10).

Графік 10. З якими перешкодами стикається ОМС при впровадженні нових гендерно чутливих управлінських підходів і послуг?

Громади відчувають дефіцит фінансових ресурсів для гендерно чутливого відновлення та розвитку (58%). Брак методичних рекомендацій і прикладів відчуває кожна третя опитана громада (33%) – це прямий запит до експертного середовища щодо консультативної підтримки.

Критерії гендерно чутливих послуг

Наявність послуги в громаді не завжди свідчить про можливість нею скористатися, адже фізична відстань до послуги в умовах війни та обмеженої логістики, зокрема скорочення кількості маршрутів може стати суттєвим бар'єром. Майже половина громад (48%) успішно впровадили мобільні варіанти: ЦНАПи, амбулаторії та ЦНСП тощо для зручності мешканців та мешканок віддалених населених пунктів.

У той же час дослідження виявило, що чверть громад продовжують зосереджувати публічні послуги в адміністративних центрах. Чверть громад (23%) частково забезпечили доступність лише базових послуг за місцем проживання.

Війна підсвітила багатоаспектність питань безпеки. Громади створюють базові безпекові рішення: облаштовують пункти незламності та обігріву (86%), встановлюють камери відеоспостереження (64%), вуличне освітлення (61%), об'єкти соціальної інфраструктури забезпечені укриттями (58%). Проте не повністю вирішеними є питання безбар'єрного доступу до об'єктів соціальної та житлової інфраструктури, безперебійність живлення критичної інфраструктури (30%) (графік 11).

Графік 11. Чи створено безпечні умови проживання в громаді?

Низький рівень безпечних умов у житловій інфраструктурі (15%) вказує на те, що громади не сприймають приватний простір мешканців як зону своєї відповідальності.

Нові освітні послуги та моделі догляду за дітьми в громадах

Результати опитування громад показують трансформацію традиційних підходів до організації освітніх послуг та моделей догляду за дітьми у відповідь на безпекові виклики та потребу в зручності отримання послуг (графік 12).

Найбільш поширеним онлайн-інструментом у громадах є електронна черга до дитсадків (44%), яка забезпечує прозорість та долає корупцію. Через безпекові ризики та дефіцит місць у садочках критичного значення набули сервіси «ЄЯсла» (29%) та «Муніципальна няня» (26%) часто це єдина можливість для матерів відновити трудову діяльність. Водночас 20% громад змогли організувати роботу чергових садків із укриттями, що сприяє економічній активності жінок.

Графік 12. Які з нових освітніх послуг та моделей догляду за дітьми впроваджені або користуються попитом у вашій громаді?

У регіонах із високими безпековими викликами за донорської підтримки розвиваються альтернативні формати: освітні хаби (19%), цифрові освітні центри (9%) та мобільні освітні команди (8%). Вони спрямовані на подолання освітніх втрат і соціалізацію дітей, хоча їхнє утримання потребує значних ресурсів. Така адаптивність свідчить про готовність громад забезпечувати потреби дітей навіть в умовах війни.

Нові медичні послуги/програми в громадах

У більшості громад (73%) мешканці та мешканки можуть скористатися національною програмою «Скринінг здоров'я 40+», що стартувала в Україні у 2026 році та передбачає безоплатне комплексне обстеження для осіб від 40 років задля раннього виявлення серцево-судинних хвороб, діабету та розладів ментального здоров'я (графік 13).

Графік 13. Які з наведених сучасних медичних послуг/програм впроваджені та доступні мешканцям безпосередньо у вашій громаді?

Війна змінила пріоритети в сфері охорони здоров'я, додавши увагу до стану ментального здоров'я та підвищивши попит на реабілітаційні послуги. Так 59% громад запровадили різні програми та послуги для покращення ментального здоров'я, 42% створили умови для отримання послуг реабілітації для ветеранів/нок та цивільних осіб.

Спостерігається тенденція щодо наближення послуг до користувачів/-чок та формування практик територіальної доступності. Зокрема 32% опитаних громад практикують виїзди мобільних медичних бригад та 26% – мобільні аптечні пункти. Низький рівень впровадження телемедицини (10%) та специфічної профілактики, такої як вакцинування, (16%) вказує на те, що громади не завжди мають відповідні технологічні рішення.

12% опитаних громад фокусуються на стандартних рішеннях надання медичної допомоги.

Нові соціальні послуги в громадах

Результати опитування демонструють високу спроможність громад у наданні нових соціальних послуг, зокрема для сімей з дітьми: соціальний супровід сімей/осіб, які перебувають в складних життєвих обставинах (71%), комплексна послуга з формування життєстійкості (через діяльність Центрів життєстійкості) (64%), соціальний супровід сімей, в яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування (62%) та супровід під час інклюзивного навчання (52%) (графік 14).

Графік 14. Які з нових соціальних послуг уже впроваджені або плануються до запуску у вашій громаді?

Високий показник впровадження послуг соціальної адаптації ветеранів війни та членів їх сімей (44%) свідчить про те, що громади швидко реагують на виклики

війни. Дослідження підкреслює, що соціальні послуги зараз стають ключовим елементом покращення життя, особливо вразливих груп населення.

Послуги раннього втручання (29%) та денний догляд для дітей з інвалідністю (25%) впроваджені лише у кожній четвертій громаді. З одного боку, в громадах може бути не сформований запит на ці послуги, з іншого – не завжди є кваліфіковані кадри, що можуть надавати ці послуги.

Для молоді з інвалідністю, що досягла 18-річного віку, фактично відсутні соціальні послуги (підтримане проживання молоді з інвалідністю забезпечує 7% опитаних громад, учбову квартиру – 1% та ін.), що створює навантаження на батьків, переважно матерів.

Більшість нових послуг пілотувалися в межах державних та міжнародних проєктів і показали свою ефективність для покращення становища осіб у вразливих ситуаціях і зараз набувають поширення в інших громадах.

Громади продемонстрували здатність до швидкої адаптації переліку соціальних послуг до потреб нових соціальних груп (або малопредставлених в громаді).

Забезпечення потреб у доступному житлі в громадах

Громади взяли на себе відповідальність за тимчасове розміщення ВПО (55%), часто використовуючи комунальні заклади (графік 15). Проте перехід від тимчасового прихистку до постійного житла залишається викликом для ВПО.

Графік 15. Які послуги, програми та механізми забезпечення житлом мешканців впроваджені або активно використовуються у вашій громаді?

Серед програм та механізмів відновлення житла, яке постраждало найбільш користується попитом програма «ЄВідновлення» (42%) (виплати компенсації). В той же час програма «ЄОселя» (15%), яка передбачає державні кредити на придбання житла, менш користується попитом, можливо, через невпевненість у стабільності ситуації або чіткий перелік цільових груп.

Одна третя громад (можливо, приймаючі громади) надають юридичну допомогу з відновлення документів (безоплатні консультації для підтвердження права власності тощо).

Лише 26% громад мають фонд соціального житла (житло соціального призначення, що безоплатно надається мешканцям, які потребують соціального захисту, на підставі договору найму на певний строк). Проте запит на соціальне житло в громадах суттєво більший ніж пропозиція.

Сервіси підтримки постраждалих

Результати дослідження свідчать про відсутність у громадах комплексної та вибудованої системи роботи з особами, які постраждали від домашнього та гендерно зумовленого насильства. На поточний момент домінують «точкові» рішення: лише у 45% громад функціонують мобільні бригади соціально-психологічної допомоги. Лише 16% громад забезпечили роботу власних притулків. Використання ресурсів сусідніх громад для доступу до спецсервісів зафіксовано лише у 9% випадків. Хоча такий підхід підвищує рівень безпеки, він суттєво обмежує фізичну доступність допомоги (графік 16).

Графік 16. Чи запроваджені у громаді спеціалізовані сервіси підтримки постраждалих від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі (у т.ч. сексуального насильства, пов'язаного зі збройною агресією рф проти України)?

25% громад (кожна четверта) повністю позбавлені спеціалізованих сервісів підтримки.

Низька динаміка створення нових сервісів (лише 7% громад перебувають на етапі розробки) може бути індикатором як обмеженості фінансових ресурсів, так і низької пріоритетності цього напрямку в порядку денному місцевого самоврядування.

Громадська участь в процесах відновлення та розвитку

Найбільш дієвими інструментами участі різних груп жінок та чоловіків у прийнятті рішень на місцевому рівні є консультативно-дорадчі органи. Активно створюються в громадах молодіжні ради (75%), ради ВПО (65%), координаційні ради з питань гендерної політики (61%), ради з безбар'єрності (54%), ради ветеранів (42%) та інші, які визначають сучасний порядок денний громади та є інструментами впливу на місцеву політику. Саме ці цільові групи є найбільш пріоритетними щодо врахування їх потреб, зважаючи на державні політики в сфері безбар'єрності, інклюзивності, ветеранської політики тощо.

Однак, для врахування потреб жінок та чоловіків в процесі відновлення важливо не лише створювати ради, а й забезпечувати їх реальний вплив на управлінські та бюджетні рішення.

Результати опитування фіксують різні моделі взаємодії влади, активних жінок та жіночих громадських організацій щодо розробки, реалізації та моніторингу публічних інвестиційних проєктів (графік 17).

Графік 17. Чи залучаються жіночі організації та активні мешканці/-ки громади до розробки, реалізації та моніторингу публічних інвестиційних проєктів?

38% громад фіксують залучення жінок до розробки, реалізації та моніторингу публічних інвестиційних проєктів через консультативно-дорадчі органи. Це майже кожна третя громада, що є непоганим показником. Але є ризик, що пропозиції консультативно-дорадчих органів не обов'язкові до ухвалення, а носять лише рекомендаційний характер.

Лише 19% громад зазначають про проведення консультацій з жіночими організаціями та активними мешканками щодо переліку публічних інвестиційних проєктів, що подаються від громади.

Кожна п'ята громада планує впровадження інвестиційних проєктів без врахування голосу жіночих організацій через їх відсутність (21%). Це зона ризику неефективного використання коштів, оскільки проєкти можуть не відповідати реальним потребам користувачів/-чок.

Повна відсутність залучення жінок до процесів відновлення спостерігається у 22% громад.

Моніторинг і оцінювання: від кількісних показників до вимірювання якісних змін

Моніторинг та оцінювання (МіО) є важливим етапом впровадження місцевої політики, зокрема щодо відновлення. Дані свідчать про те, що громади потребують допомоги щодо вимірювання впливу управлінських рішень, стратегії, програм та бюджету на життя різних груп жінок та чоловіків.

Етап моніторингу та оцінювання є найслабшою ланкою в управлінському циклі. Лише кожна шоста громада (16%) використовує гендерно чутливі показники для моніторингу та оцінювання виконання стратегії/ плану відновлення та розвитку, місцевих програм (графік 20).

45% громад частково застосовують: це можуть бути кількісні показники (з розподілом за статтю) отримувачів послуг, але не завжди аналізують якісні зміни (наприклад, як змінилося становище жінок та/чи чоловіків в результаті впровадження молодіжної політики в громаді).

Високий рівень невизначеності (24%) та невикористання (15%) гендерно чутливих показників може свідчити про відсутність самої системи МіО.

Рекомендації:

Посилення функціонування інституційного механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на місцевому рівні

Органам місцевого самоврядування:

- Забезпечити комплексне функціонування місцевого механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків (Уповноваженої особи (координатора) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків; консультаційно-дорадчих органів з питань сім'ї, гендерної рівності та запобігання домашньому насильству; відповідального структурного підрозділу виконавчого органу ОМС; радника/-ці з гендерних питань);
- Проводити на постійній основі навчання працівників/-ць ОМС з питань реалізації гендерної політики; гендерно орієнтованого врядування та бюджетування;
- Залучати громадськість до впровадження гендерної політики на місцевому рівні;
- Визначити кандидата/-ку на позицію радника/-ці з гендерних питань, створити умови для проходження навчання з гендерної тематики;
- Налагодити співпрацю з Уповноваженою особою (координатором) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків обласної військової адміністрації; відповідальним структурним підрозділом ОВА, радником/-цею з гендерних питань начальника/-ці ОВА (за наявності);

- Оновити положення про відповідальний структурний підрозділ в ОМС, що впроваджує гендерну політику, посадові інструкції спеціалістів/-ток, відповідальних за забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків;
- При розробці стратегічних, програмних документів відновлення та розвитку громади враховувати гендерний підхід, зокрема за результатами проведення гендерних аналізів, гендерного аудиту та ін.;
- Внести до колективних договорів та угод положення, спрямовані на забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків у трудових відносинах, зокрема щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків, необхідності створення інклюзивних, гендерно чутливих робочих місць тощо.

Громадським об'єднанням:

- Брати участь у формуванні місцевої політики забезпечення гендерної рівності;
- Ініціювати включення громадськості до складу консультативно-дорадчих органів з питань сім'ї, гендерної рівності та запобігання домашньому насильству;
- Адвокатувати налагодження діяльності інституційного механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків на місцевому рівні;
- Надавати експертну підтримку впровадження гендерної політики на місцевому рівні, проводити навчання з гендерної тематики, що входить до сфери діяльності організації; зокрема з використання **“10 блоків гендерно інклюзивного відновлення”** (див. **QR-code**);
- Долучатися до проведення досліджень, збору та аналізу даних з розподілом за статтю та іншими релевантними ознаками, гендерні аналізи, аудити тощо.

10 блоків...

Практичне застосування гендерного підходу в процесі стратегічного та програмного планування

Органам місцевого самоврядування:

- Збирати та аналізувати дані, розподілені за статтю та іншими релевантними ознаками;
- Створювати/оновлювати гендерні профілі та використовувати їх при плануванні та впровадженні місцевих політик;
- При створенні робочих груп з розробки стратегічних та програмних документів створювати умови для збалансованого представництва жінок та чоловіків; залучати учасників/-ць від громадськості, що представляють інтереси різних груп жінок та чоловіків, зокрема вразливих;
- При розробці документів з метою уніфікації термінів, використовувати **Глосарій гендерно чутливого відновлення** (див. **QR-code**);
- Брати участь в проєктах та програмах міжнародних та національних громадських організацій, які передбачають навчання та експертну підтримку щодо впровадження гендерного підходу в управління на місцевому рівні;

Глосарій...

- Створювати горизонтальні зв'язки з іншими громадами, які мають успішні практики впровадження гендерного підходу та проводити обмінні візити;
- Проводити на системній основі навчання та інформаційно-просвітницькі сесії з питань переваг та викликів досягнення гендерної рівності на місцевому рівні;
- Забезпечити координацію впровадження гендерного підходу наскрізно різними структурними підрозділами ОМС при розробці стратегічних та програмних документів громади;
- Забезпечити тяглість та інституційну пам'ять щодо впровадження гендерного підходу в різних сферах життєдіяльності громади для досягнення сталих результатів та досягнення гендерної рівності, зокрема з питань відновлення та розвитку.

Громадським об'єднанням:

- Посилювати співпрацю з органами місцевого самоврядування з метою впровадження гендерного підходу в процеси планування та реалізації місцевих політик;
- Використовувати дані гендерного профілю при розробці проєктів місцевого відновлення та розвитку.

Використання гендерних інструментів в процесах відновлення та розвитку

Органам місцевого самоврядування:

- Посилити аналітичні компетенції представників/-ць різних структурних підрозділів ОМС для комплексного врахування гендерного підходу в управлінні та адмініструванні;
- Враховувати практичні рекомендації **“10 блоків гендерно інклюзивного відновлення”** при розробці стратегічних та планувальних документів (див. **QR-code**);
- Створити можливості для навчання з використання методики проведення аудитів безпеки територій, укриттів та транспорту;
- Передбачити гендерно чутливі індикатори для ефективного моніторингу та оцінки впровадження місцевих стратегій та програм;
- Застосовувати різні інструменти гендерного підходу, що забезпечить наскрізність врахування потреб різних груп жінок та чоловіків на кожному етапі формування, реалізації стратегій, місцевих програм розвитку та відновлення.

10 блоків...

Впровадження гендерного підходу в бюджетному процесі

Органам місцевого самоврядування:

- Забезпечити впровадження гендерного підходу на всіх стадіях бюджетного процесу відповідно до норм чинного законодавства;

- Користуватися методичними рекомендаціями щодо врахування гендерних підходів в бюджетному процесі в різних сферах, наприклад:
- “Бюджетний календар для ОМС з врахуванням гендерних аспектів” (див. QR-code);
- “Гендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі” (практичний посібник) (див. QR-code);
- При визначенні пріоритетів фінансування за кошти місцевого бюджету враховувати результати гендерного аналізу, гендерного аудиту безпеки територій, укриттів, транспорту, оцінки потреб тощо з метою подолання гендерних розривів та досягнення гендерної рівності.

Бюджетний календар...

Гендерно орієнтований підхід...

Громадським об'єднанням:

- Ініціювати навчання з бюджетної грамотності для місцевих мешканців та мешканок, зокрема з вразливих груп, з метою посилення прозорості бюджетного процесу, включення фінансування потреб різних груп жінок та чоловіків;
- Активізувати участь в прийнятті рішень на всіх стадіях бюджетного процесу, через входження в робочі групи, співпрацю з депутатами, тощо.

Публічні інвестиційні проєкти громад

Органам місцевого самоврядування:

- При підготовці публічних інвестиційних проєктів на платформу DREAM:
 - ▶ врахувати результати гендерного аналізу у відповідній сфері, дані гендерного профілю, рекомендації гендерного аудиту, зокрема доступності та безпеки при заповненні розділу “Проблеми та способи їх вирішення внаслідок реалізації проєкту”;
 - ▶ для заповнення розділу “Стійкість та інклюзивність проєкту” визначити потенційні гендерні ризики проєкту та можливі способи їх подолання; проаналізувати, наскільки проєкт покращує доступ жінок до послуг; провести консультації з організаціями громадянського суспільства, які представляють жінок та вразливі групи для актуалізації їх потреб.
- Ініціювати залучення гендерних експертів/-ток для посилення спроможності відповідальних осіб за підготовку публічних інвестиційних проєктів враховувати гендерні аспекти.

Громадським об'єднанням:

- Брати участь у консультаціях, засіданнях інвестиційної ради громади (за можливості) для надання пропозицій щодо реальних потреб та інтересів різних груп жінок та чоловіків;
- сприяти експертній підтримці для ОМС щодо врахування гендерного підходу при підготовці публічних інвестиційних проєктів.

Впровадження гендерно чутливих послуг

Органам місцевого самоврядування:

- Періодично оцінювати потреби різних груп жінок та чоловіків щодо публічних послуг в різних сферах життєдіяльності громади (освіті, охороні здоров'я, соціального захисту та соціальних послугах, благоустрої тощо);
- керуючись **Наказом Міністерства Фінансів України № 1 від 02.01.2019 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі»** (див. QR-code), збирати та аналізувати дані щодо:
 - ▶ цільових груп отримувачів послуг за ознакою статі та, у разі доцільності, за іншими релевантними ознаками: вік, місце проживання, стан здоров'я тощо;
 - ▶ потреб та інтересів цільових груп отримувачів послуг;
 - ▶ рівня розвитку інфраструктури, створеної для надання послуги, зокрема щодо її доступності;
 - ▶ перешкод у доступі до послуги, в тому числі для жінок, чоловіків та/або їх груп;
 - ▶ частки населення, яка відповідно до законодавства може одержувати послугу, проте не користується нею.
- Керуючись **Практичним посібником «Гендерно орієнтоване врядування»** (див. QR-code), оцінювати публічні послуги за наступними характеристиками:
 - ▶ наявність послуг;
 - ▶ доступність (економічна, соціальна, фізична, інформаційна) послуг;
 - ▶ прийнятність послуг;
 - ▶ безпечність послуг;
 - ▶ адаптивність послуг.
- Вносити зміни (за можливості) в алгоритми надання публічних послуг для забезпечення їх доступності, безпечності за результатами проведення оцінки потреб, гендерного аналізу, гендерного аудиту тощо.

Наказ МФУ...

Посібник...